

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННОКАУ БССР.

№ 79 (1613) | Пятніца, 6 кастрычніка 1961 года | Цана 4 кап.

Дзямі мне дава-
лося павідаць у
першым механі-
чным луху Мінска-
га завода імя Кі-
рава. Размаўляю
з людзьмі і адчу-
ваеш: пастрой да
ўсіх прыўзняты. У
гэтым дні ўсе жы-
вуць адной ду-
маю — зрабіць як мага больш да
XXII з'езда партыі. Цяжэмаецца
за званне калектыву камуні-
стычнай працы.

Першы механічны нагарае вы-
датны аркестр, дзе кожны музы-
кант з душою выконвае сваю пар-
тыю і ў той жа час прыслухоўвае-
цца да агучвання гучання ўсяго
аркестра. У гэтым дружным ка-
лектыве ўсе імкнучыся жыць і дзей-
нічаць па правілу: кожны за ўсіх,
усе за аднаго. Выдатнае адчу-
ванне локія, калектывізму і тавары-
скага ўзаемадапамога—адзін з
маральных прыняццяў калектыва буд-
аўніка камунізму—тут знаход-
зяцца самыя розныя праявы.

Калектыву гэтага цэха першым
на прадпрыемстве ладзілі пачына-
расточніка завода аўтаматных
ліній Аляксандра Мікітавіча Ві-
ташкіна, які адмовіўся ад па-
слуг наладчыка і слесарна-ра-
монтнікаў і перайшоў на самааб-
слугоўванне свайго станка. На-
чалі перапрацаваць механічнага ка-
муніст Валерыя Аляксандравіча
Брайкіна—вучань Героя Сацыялі-
стычнай Працы А. Віташкіна (Хоць абодва яны яшчэ параў-
нальна маладыя, Брайкін і цяпер
дасягнуў называе свайго настаўні-
ка «дзяда Саша»). Цяпер па ме-
таду Віташкіна—дэлегата XXII
з'езда КПСС—тут працуе 50 ча-
лазек. Высокая свядомасць гэтых
людзей дадае матывацыю пера-
ходзіць на іншыя работы трох слесар-
на-рамонтнікаў, што—дазваляе
скараціць ямаля грошай.

Але справа не толькі ў эканамі-
чнай выгадзе. Цяжэмаецца ў тры
змены. Значыць, кожны станок
абслугоўваецца трыма рабочымі.
Перад і на самаабслугоўванні
абсталяваныя механічныя тавары-
калі кожны са зменшчых добра
падрыхтоўваў да гэтага—павысіў
кваліфікацыю, палічыў тэхні-
чныя веда.

Тут і вынілае выхаванне ў
дружным калектыве святае пачу-
ццё таварыскасці. Расточнік Стані-
слаў Шаўчэнка, напрыклад, дапа-
мог дасканала вывучыць станок
сваёму зменшчыку Міколу Будую,
ветэран працы расточнік Павел
Ігнатавіч Пугач—Пятру Шымі-
ска. А расточнік Аляксандр Луко-
ч—чалавек, які вельмі любіць тэх-
ніку—паспеў ужо навучыць свай-
го прафесію чатырох таварышчў,
у тым ліку і Станіслава Шаўчэ-
нкі.

На адных з заняткаў школы
камуністычнай працы, якой кіруе
начальнік цэха В. Брайкін, рабо-
тыя пазнаёміліся з пачынам яшчэ
аднаго наватара з Мінскага зава-
да аўтаматных ліній—Леванда
Паталова. Сэнс гэтага руху вы-
казаны ў гравіраванні кароткай і да-
кладнай формуле: «Навучыўся
сам—навуку другога». Даламога
ў вучобе, якую аказваюць перада-
выя сваім таварышам, спрыяе
ім не толькі палічыць свае веда,
убагаціць вытворчыя вопыт, але
і абуджае ў іх імкненне стаць
самім наватарам вытворчасці.

Васемнаццаць высокакваліфіка-
ваных рабочых першага механі-
чнага па метадзе Леванда Патало-
ва ўжо навучылі высокаму май-
старству сваіх таварышчў. Але па-
гаварыце з Леанідам Сеўруком,
Аляксеем Журавлёвым, Ісідорам
Касцюком або Анатолем Хат-
коўскім, Яны зусім не лічаць, што
зрабілі нешта незвычайнае. Па за-

КОЖНЫ ЗА ЎСІХ, УСЕ ЗА АДНАГО

гаду свайго сэрца яны навучылі
сваіх таварышчў. Часам для гэта-
га даводзілася ўрываць вольную
хвіліну і пасля змены, калі цёбе
чакалі дома, у сям'і. Ну, і што ж
тут такога? Кожны з іх рабіў
так, бо гэтага вымагалі справы
завода, клопаты пра ўвесь калек-
тыву цэха.

А калі людзі кіруючыя прышлі-
ка—засядаю і ўсёды дапамагаю
сваёму таварышчў—гэта і ёсць
часцінка новага камуністычнага
светапогляду! Гэта і ёсць параст-

Высветлілася, што прычынаю
гэтых змен былі сямейныя неладзі,
Жонка не заўважала добра разуме-
ла свайго мужа, а дачка не са-
дзейнічала ўсталяванню добрых
ўзаемаадносін паміж мужам і
жонкай. І Дамітрый В. пачаў піць.

Таварыш на рабоце не абме-
жваўся гутаркай у сям'і. Жон-
ку Дамітрыя В. запрасілі на за-
вад, дуга таварыш з ёю аб ра-
бочай таварышчў, аб заводзе, на
якім працаваў не муж. Маладая
жанчына, у якой абудзілася па-
чуніе гонару за свайго мужа, зу-
сім іншым чынам засвоіла сваё
адносіны ў сям'і. Сямейны скан-
далі больш не стаў. Хатнія сваркі
з-за дробязей адступілі перад
важнай і важнай справай, якая па-
ступова стала справай усяй сям'і.

Дамітрый В. цяпер ужо член пар-
тыі, ударнік камуністычнай пра-
цы, адзін з лепшых рабочых цэ-
ха.

Дапамога таварышчў, раскрыццё
перад ім сваіх творчых «сакра-
таў», работа па добраахвотна-
важнай заводскага сквера, калат-
лівае і вельмі тэхнічнае ўмяш-
не ў асабістае жыццё свайго та-
варыша па працы—усё гэта
спрыяе ўмацаванню дружнай, ра-
бочага калектыву.

Калі ўдзельнічаў у палыміях
радкі праекта новай Праграмы
КПСС, якому наш народ трална
назваў Камуністычным маніфе-
стам нашай эпохі, пачынае глы-
бей разумець прычыны ўсё новых
і новых, выпрацаваных па ўмовах
пабудовы сацыялізму і камуні-
зму, узорна калектывісцкай свядо-
масці, узорна, пра якія не маглі
быць і гаворкі ў мінулы гісторыі
чалавечасці.

Грамадскія канструктарскія бі-
ро на прадпрыемстве, куды ін-
жынеры, наватары вытворчасці
збіраюцца пасля работы і разам,
без усялякай аплаты распрацоў-
ваюць новыя прыстасаванні, дапа-
магаюць рабочым-вынаходцам і
рацыяналізатарам.

Саветы пенсіянераў, якія па-
трымліваюць сувязь з родным
прадпрыемствам, каліючыцца аб
добраўпарадкаванні двараў і ву-
ліц, дапамагаюць выхоўваць чу-
жых дзяцей.

Дружнінкі, якія не толькі со-
чаць за парадкам на вуліцах га-
радоў і вёсак, у клубы і інтэрна-
ты, але і дапамагаюць людзям,
якія спатыкнуліся, здымаюць
правільную дарогу ў жыцці. Та-
варыскія суды, бацькоўскія камітэты
ў школах, грамадскія саветы клуб-
аў, бібліятэкі, грамадскія аўта-
інспектары і гандлёвыя кантралё-
ры, навуковыя і навукова-тэхні-
чныя таварыствы, агітбрыгады...

А пачынаюць старшыню укра-
інскіх калгасў, двойчы Герояў
Сацыялістычнай Працы Марка
Пасмітнага і Паўла Вядуцкіх. Яны
заклікалі перадаваць гаспадарч-
ныя шэфства над тымі, хто ад-
стае, каб дапамагчы ім у бліжэй-
шы год да моцна стаць на ногі.
На гэты заклік неадкладна ад-
гукнуўся беларускі калгас «Рас-
свет», дзе старшынёй ветэран ка-
лгаснай гвардыі Кірыя Пракопавіч
Арлоўскі і сотні іншых саўлас-
таў, якіх сабе непасрэдна
адказнымі за становішча ў сусе-
дзях.

Яны добра разумеюць, што ад-
на брыгада, адзін завод, калгас,
саўгас або адзін раён не могуць
у адрозненне прысціць да камуні-
зму. Каб зрабіць больш поўнай
савецкую чашу багата, як сказаў
Мікіта Сяргеевіч Хрушчоў, трэба
працаваць «чырковым фронтам, адзі-
ным строем».

У гэтых справах савецкіх лю-
дзей раскрываецца ўсё духоўнае
прыгэткасць чалавека. Па іх ужо
мы можам сёння ўваць сабе, якіх
вырашлі духоўнае высакродна-
сці дасягнне чалавек, калі мы збу-
дзем наш камуністычны дом.

Мы не можам забываць і аб
тым, што не пераважылі, на жалі,
яшчэ ў нас сябелюбнасць, раўна-
душнасць да нашай вялікай спра-
вы. Такі нічога не зробіць звыш
«наладчыка». Ён прайдзе міма,
калі ўбачыць, як зноў сабе зладзіў
у кішню каму-небудзь. Захоўваючы
ў аўтобус, ён кіне на тратуар непа-
курак, хоць тут жа побач—толькі
пратыяжучы руку—стаць урыва.
Праходзячы па луху, ён не пады-
мае выпадкова згубленую некім да-
даль. Такі не патрыццё на неад-
кладную справу некалькі лішніх
хвілін, калі яму за гэта не за-
палайны. Ён не праявіў ініцыя-
тывы, не паспрабуе штосьці змя-
ніць, яшчэ не пачаў. Сустракаюцца
яшчэ і такіх тэўтаў, якія імкнучы-
ся, не прадукуюць, працяжыць без
клопату за кошт іншых, за кошт
грамадства.

Ці трэба таварыш, якія нічым
ніх гэтага людзі, які абрадаўны
яны сабе, пазбавляюць сапраўдна-
га ішчасці? Такіх не так ужо мно-
га, але трэба дамагацца, каб іх не
было зусім.

Праект новай Праграмы вялі-
кай партыі камуністаў яшчэ і
яшчэ рознагадны: намі: шчасце
кожнага з нас неаддзяльна ад
шчасця народа. Калі ты хочаш па-
будоваць сваё асабістае шчасце,
дык павінен быць кавалем шчасця
ўсяго нашага грамадства. І ў гэ-
тым шчыльным адзінстве асабі-
стага і грамадскага—аснова на-
шага савецкага жыцця. Дух та-
варыскасці і калектывізму падзе-
сцярэе нашы сілы.

Ліза выйшла на пагорак да Со-
жы. Прахладны ранішні ветрык
лашчыць твар, раздзімае каштан-
ныя валасы. Глуха і манатонна
шуміць
Сож. Серабрыста па-
біскавачы на сонцы.
Лёгкі туман курчыцца
над вадой, і зрэзанні
ім вершаліны драў на
другім беразе адо-
ца павісламі ў па-
ветры.

Аз радаснага хвалявання дзю-
жы ўсміхнулася. Ёй хочацца
глядзець і глядзець: на раку, на
дзвіны, на сонца і вуш на тое я-
лікае прадпрыемства, што раскіну-
лася на беразе і стала для яе ро-
дным домам.

Думкі яе зноў і зноў вяртаюцца
да ўчарашняга дня, які называўся
заставіца ў паміж, які адзін з
самых шчаслівых у жыцці. У гэты
дзень на Гомельскай абласной
партыйнай канферэнцыі Ліду
выбралі дэлегатам XXII з'езда пар-
тыі.

«Мяне, простую работніцу, і дэ-
легатам гістарычнага з'езда?—раз-
гублена думала тады Ліда і пыта-
лася ў сябе:—Чым жа я заслу-
жыла такое давер?»

Бацька Ліды Рыгор Лук'яні-
чэў і маці Марыя Лявонцьеўна Са-
ракалевы ўсё сваё жыццё пра-
цавалі на фінска-запалкаў кам-
бінаце, а два браты і дзве сёстры
завязалі свой лёс з суседнім прад-
прыемствам, дрэваапрацоўчым
камбінатам, сталі маблейнікамі.

Зборніца, бывала, увечар пас-
ля работы ўсё сям'я, пачынае па-
сёлка пра роднае прадпрыемства,
пра маю, якую выпускаюць. Лі-
да слухала і шыра заздорніла
братам і сёстрам: яны робяць
прыгожую мабэль і людзі ўдзячны
ім. А яна, што яна ведае апроч
падрочнікаў?

Дзявоцкая фантазія заносіла Лі-
ду ў шумныя цэхі, да людзей,
якія ўмеюць ператвараць звычай-

ДЭЛЕГАТ З'ЕЗДА

Молодшая з дынастыі САРАКАЛЕТАВЫХ

ную драўніну ў прыгожыя сталы,
крэслы, шафы.
І вось скончыла дзесяцігодка,
на руках атэстат сталасці. Настаў
час, трэба было думаць: што ра-
біць, куды пайсці?

І аднойчы вясенняй раніцаю
1956 года Ліда разам з братамі і
сёстрамі прыйшла на дрэваапра-
цоўчы камбінат.
Начальнік аддзела кадраў пры-
веў яе на ўчастак аддзелкі мэблі,
у брыгаду дзюжч. Усе яны ведалі,
Ліду, як маладую з вялікай ра-
бочай сям'і Саракалевых. Пры-
нілі яе радасцю.

Воспетыя аддзельнічкі вучылі
Ліду груктаваць дэталі для ма-
блі, шліфаваць іх і лакаваць. Яна
хутка асвойвалася з новай рабо-
тай.

Далую Ліда прыходзіла з ра-
боты стомлена, але адразу ж бра-
лася да працы. Яна з захапленнем расказвала
братам і сёстрам пра справы ў
мэблем фабрыку і адчувала, што,
слухаючы яе, сям'я радуецца раз-
ам з ёю.

Сяброўкі і таварышчы палюбілі
Ліду за яе актыўнасць у грамад-
скім жыцці, за чужое стаўленне да
людзей. Неўзабаве імя Ліды ста-
ла вядомым сярод рабочых і са-
ветскай арганізацыі. Клопатаў
дабавілася, але Ліда знаходзіла
час на ўсё.

Пра імя Ліды, пра бяскарыя пра-
сторы Казахстана, куды па заклі-
ку партыі паехалі ўжо многія ад-
нагоды Ліды, не раз думала мала-
дая работніца. І вось Ліда едзе

туды, на прыдні край барабцы
за халі, убіраючы багатыя цаліны
ураджаі. Дзюжчуну паставілі
капітальніцкай на самаходны кам-
байн, Вадзіў гэты стэпавы кары-
бель зныты механізатар цаліны,
які заваяваў пераходны вымпел
саўгаса.

У першыя дні цяжка было пра-
цаваць на камбайне. Раніцаю
Ліда адчувала, як балелі бакі,
нылі рукі, спіна. Але мінула не-
калькі дзён і ўсё стала на сваё
месца. Калі быў сабраны цаліны
ураджаі, Ліда і яе сяброўкі яр-
ніліся дадому.

Зноў роднае прадпрыемства,
любимы сэрцу сяброўкі і любімая
праца. З кожным днём брыгада
ўдасканальвала майстэрства. На
лакіроўцы столікаў швейных ма-
шын дзюжчаты дамагаюцца таго,
што за змену пачалі выконваць па
партыі нормам.

Ліду прызначылі брыгадзірам і
яна стала адываць маладым сва-
ім сяброўкам, якіх прыйшлі на кам-
бінат, веды і ўменне. Навучыла іх
шліфаваць, груктаваць і лакава-
ваць дэталі для столікаў швейных
машын. Ліду яшчэ больш пачалі
паважаць на камбінате. Калектыву
выбраў яе членам заводскага ка-
мітэта, паслаў сваім дзюжчатым у
Гомельскі абласны савет.

І яе, маладую, нельга было дзю-
жчы кравіцкай брыгады з двана-
ціці чалавек і выконваць вялікую
грамадскую работу. Ліда стар-
шае правільна размеркаваць ко-
жны свой дзень, каб на ўсё хапіла
часу.

Нежы ў пачатку гэтага года на
камбінате пачаў рух да лепша-
га свеце прадукцыі. Ліда сабрала
сябровак, пагаварыла
з імі. Вырашылі зусім
лікаваць брак.
Усе члены брыгады
прыйшлі да адзінай
думкі: пачаць сабор-
ніцтва за ганаровае
званне брыгады каму-
ністычнай працы.

У той жа дзень многія дзюжчаты
вырашылі працягваць вучыцца,
павышаць свой агульнаадукацый-
ны ўзровень. Ады прыступілі ў ін-
стытут, другі—у тэхнікум. Сама
Ліда рыхтуецца паступіць у Мін-
скі тэхналагічны інстытут.

Аддзельнічкі ўчастак мэблевага
цэха. Строгі працоўны рытм. Бры-
гада Ліды Саракалевай занята
на аддзельцы столікаў для швей-
ных машын. Кожная работніца
нясе ўдарную вахту ў гонар XXII
з'езда партыі. За тры гадзіны ра-
бочага часу брыгада зрабіла
столік, колькі трэба было зрабіць
за ўсю змену.

Дзюжчаты ганарыцца сваім бры-
гадзірам, ганарыцца тым, што
просты дзюжчун, камуніст, стаў на
чале іх брыгады. Хутка Ліда па-
еде ў Маскву, на гістарычны з'езд
роднай Камуністычнай партыі, па-
важэ накіз і рапарт свайго брыга-
ды, усяго калектыву камбіната. А
пачуць трэба працягваць, прапа-
важэ удава лепш, каб іх добра,
усім паважана сяброўка магла з
чыстым сумленнем пехаць у ста-
ліну нашай Радзімы.

Рапарт з'езду ў Ліды ўжо гато-
вы: увесь камбінат з ганарам вы-
канаў свае перада-з'ездаўскія абя-
завальствы, а члены не брыгады
дзюжчатына выканалі дадавае
задаванне і выпускаюць прадукцыю
ў лік чацвёртага года сямігадоў.

Р. АРЦЕМ'ЕВ.

Беларусь мая, песня мая

Некалькі дзён назад перадачы
Мінскай студыі тэлебачання гля-
дзеі масквін, ленынградчў,
рыжычан, віленскачў, яраслаўчў,
жыргарчў многіх іншых гарадоў і
вёсак краіны. На экраны тэле-
візараў яны ўбачылі жыццё квіт-
неючай Беларусі. Рэспубліканскія
тэлебачанне ўпершыню
вяло перадачы для дзе-
сяткаў мільёнаў гляда-
чоў.

З усіх гэтых перадач
хочацца вылучыць са-
му лепшую—тэле-
візійную паэму «Беларусь
мая, песня мая», якая
расказвае пра вялікіх
працоўнікаў нашай белару-
скага народа напяр-
ададні XXII з'езда
КПСС.

Велічыня панарамы
новабудоваў, шырокія
каласныя палі, прыго-
жыя адраджаныя гара-
ды, чароўны белару-
скі пейзажы ўнікаюць
на экране, і глядача не
пакідае пачуніе гонару
за чужоўны край. Колькі
замішлення роднай пры-
роды ў вынаходліва і
любюна зялёных ландша-
фтаў, колькі радас-
най прыўзняццё ў ін-
дустрыяльных і гарад-
скіх панарамах! Усё гэ-
та падобна на лэйкае
незабытае падарожжа
па рэспубліцы, якое па-
кідае сцяслы, жыццё-
радаснае ўражанне. Па-
ма прасякнута адзіным,
ушхаленым настроем,
яна расказвае пра самае
галоўнае, самае значнае
і, нягледзячы на абме-

жыванасць часу, стварае паўна-
крыйня, шматтэматычны вобраз рас-
пудліва. Нічога лішняга, нічога
выпадковага. Вершы, напісаныя
В. Тарасам для гэтай перадачы,
гучаць урачыста і натхнёна. Аў-
тары, якія стваралі паэму (яны
чамусці не названы ў цитрах)

Перад тэлекамерай выступаюць салісты
Тэатра оперы і балета Т. Нікіціна і
А. Себучанка, якія выконваюць дует «Рыцарі
і Фігаро» з оперы «Свадзінскі шчыркун».

ЧАСОПІСЫ У КАСТРЫЧНІКУ ЗМЯСТОЎНА, РАЗНАСТАЙНА

Кастрычніцкі нумар часопіса
«Беларусь» адкрываецца вершам
Пятры Прыходзкі «З'езд партыі».

На сустрэч з'езду роднай партыі
часопіс змяшчае шэраг публі-
цыстычных матэрыялаў. Аб пер-
шым луху камуністычнай працы
на Мінскім трактарным заводзе
расказвае нарыс Ф. Саваткева
«Справы і людзі камуністычна-
га». А. Мацко выступае ў часопісе
з артыкулам «Маніфест каму-
нізму», які раскрывае веліч но-
вай Праграмы Камуністычнай
партыі Савецкага Саюза. Кіраў-
ніцтва тэатра Беларэагуд К. Тан-
дзітнікоў у артыкуле «Энергеты-
ка Савецкай Беларусі» расказ-
вае аб чалавечым будучым энэр-
гетычнай базы нашай рэспублікі.

Аб падруках з'езду партыі
творчых калектываў рэспублікі
расказваюць у часопісе дырэктар
Мінскай студыі хранікаў і даку-
ментальных і навукова-папуляр-
нага фільмаў М. Горцаў і адказ-
ны сакратар Саюза кампазітараў
БССР І. Ніснечкі.

У нумары часопіса чытаць зна-
дзі і іншыя разнастайныя матэ-

рыялы. Да 80-годдзя з дня нара-
джэння П. Пікаса часопіс змя-
шчае артыкул П. Герасімовіча
«Выдатны змагар за мір». В. Яла-
тэ расказвае пра вялікага сына
Венгрыі Ферэнца Ліста, 150-го-
ддзе з дня нараджэння якога ад-
значае чалавецтва ў гэтым меся-
цы.

Многа месца адведзена ў часо-
пісе і мастацкаму слоўу. Нізі
вершаў аўбікавалі тут Я. Пу-
шча і К. Кірэнка, змешчан верш
А. Зарыцкага «Роздум». З ма-
стацкай прозы часопіс друкуе
алавяданні В. Зуба «Дзённым ма-
ні» і Б. Стральцова «Зваротны
рэйс». Змешчан урывак з рамана
паўднёваамерыканскага пісьме-
ніка Гары Блума «Трансваальскі
эпізод».

Пад рубрыкай «Новыя кнігі» ча-
сopіс змяшчае рэзюмэ Я. Геро-
віча на новую кнігу І. Мележа
«Што ён за чалавек». І. Кудар-
цава на кнігу «Спадарожніца ча-
су», Р. Барозкіна, Р. Шкрабы на
«Прыжыццё М. Лупскакова і Г. Бар-
ташэвіча на зборнік «Антырлі-
пійныя казкі, частушкі, прыказкі».

ДЭКАДА ЛЕПШЫХ СПЕКТАКЛЯЎ

З'езд рэспублікі пачына-
ецца дэкада-прагляда «Сучаснае
тама ў мастацтве Беларусі», пры-
свечанага XXII з'езду роднай Ка-
муністычнай партыі.

У гэтым дні сталічныя тэатры
пакажучь глядачам свае лепшыя
спектаклі.

У памяшканні акруговага Дома
афіцэрў выступаюць з канцэртамі
Беларуская дзяржаўная акадэ-
мічная харавая капэла, Беларускі

дзяржаўны народны аркестр,
самістаны эстрады, дзяржаўны
сімфанічны аркестр, аркестр Бе-
ларускай ваеннай акругі.

14 кастрычніка ў памяшканні
Тэатра оперы і балета адбудзе-
цца вялікі заключны канцэрт дэ-
кады-прагляда.

З лепшымі спектаклямі высту-
паюць у дні дэкады і абласныя тэ-
атры Беларусі.

Народны паэт—госць школы-інтэрната

У гасці да выхаванцаў Удзён-
скай школы-інтэрната прыехаў
народны паэт рэспублікі Кандрат
Крапіва. На сустрэчу з пастам-
зельнікам прыйшлі ўсе вучылі мн-
а. Кандрат Крапіва расказаў ім
аб сваім дзяцінстве, вучобе, жыц-
ці.

Тыдзень кніг ГДР

Рэспубліканскі магазін «Кнігі
краін народнай дамадзям» у су-
вель з 12-й гадавінай аб'явіўчыня
Германскай дзяржавы ўдзя-
публікі праводзіць з 7 па 14 на-

ці, прачытаў некалькі баен, рас-
казаў, над чым ён працуе зараз.
Вучні выступілі з чытаннем вер-
шаў любімага паэта. На разві-
танне імяў ўдзячы дароўную го-
сцю бунеты кветак.

Д. СЛАУНОВІЧ.

Вальс з балета «В

Лепшыя кінамаханікі, работнікі клубных устаноў і кніжных магазінаў, паліграфісты, бібліятэкары нашай рэспублікі сустракаюць ХХІІ з'езд ролінай партыі новымі поспехамі ў сваёй працы. А гэтым ішла таворка на першым з'ездзе ўдзельнікі і брыгады камуністычнай працы работнікаў культуры Мінскай вобласці. На чальнік абласнога ўпраўлення культуры тае, Міхневіч раска- заў, як разгортваецца праца па камуністычнаму працу срод работнікаў культуры вобласці. У гонар з'езда 19 кінамаха- нікаў у верасні-кастрычніку вы- каналі гадзінныя планы. Рад ра- хуаў вобласці: Барысаўскі, Ня- сажскі, Дзяржынскі, Пешчаніц- кі, дзятковскі, Пашчаніцкі, вы- каналі васьмідзятковыя планы абслугоўвання глядача.

Вольтам работы падзяліліся на з'езд кінамаханікі Нясвіжска- га раёна і Слонімска, загадчык клубу саўбаса іма дэспіаўдэла БССР Любанскага раёна М. Бу- раваў, дырэктар Палачанскага сельскага Дома культуры Мага- дзчанскага раёна В. Сербавіч і многія іншыя. З прамога на з'ездзе выступіў сакратар Мінска- га абкома КПБ А. Кузьмін.

ПЕРШЫЯ КАНЦЭРТЫ СЕЗОНА

Аматары сур'ёзнай музыкі і неадрываецае кахалі адкрыцця новага канцэртнага сезона, новых сур'ёзных і адрываецае нашай фі- лярмоніі, якому надыду прысво- на званне Дзяржаўнага сімфані- чнага аркестра Беларускай ССР, і першы канцэрт пад кіраўніцтвам В. Дуброўскага спадаруў спадзя- ванні шматлікіх слухачоў, якія за- поўнілі залу акружовага Дома афіцэраў. Цікава была праграма гэтага канцэрта. Ён пачаўся вы- кананнем двух новых твораў бе- ларускай музыкі — «Святоніч- ный увар'ер» А. Багатырова і «Ура- чыстай увар'ер» Я. Глебава, прысвечаных ХХІІ з'езду КПСС.

А. Багатыроў умяла скарэйша ў сваёй увар'ерцы народна-песе- нныя інтанацыі і дасягае прына- чна-фіналіста, святонічнага ха- рактэру твора.

У асноў «Урачыстай увар'ер- цы» Я. Глебава паказана тэма старадаўняй рускай песні «Сонца ўзыходзіць і заходзіць». Гэты твор радуе малюнаў аркестроў- тав, умяла распаўсюду тэма- тычнага матэрыялу.

Адзінаццатая сімфонія «1905 год» Д. Шостакавіча — выдатны твор савецкай музыкі. Мінене слухачоў яе не ўпершыню. Аднак сіла мастацкага ўздзеяння гэтага твора на слухачоў такая, што з кожным паўторным выкананнем яго партытура раскрываецца не- як павольна і хваляе.

На адкрыццё музычнага сезона быў сыгран і Першы фартэп'яна- ный канцэрт П. Чайкоўскага. Сістэм- выкананнем выступіў прафесар Ленінградскай кансерваторыі, на- родны арыст РСФСР П. Сера- браковіч. Гэта была яго вельмі во- лыннага майстра, цудоўнага музы- канта. Паўтэрныя вобразы кан- цэрта знайшлі ўдзельніка інтэр- прэтарэ. Пяніст і аркестр скла- лі сапраўдны адзіны ансамбль.

Праграма другога сімфанічнага канцэрта, які адбыўся ў мінулыя нядзелю, таксама абцяла ама- тавым музыкі шмат цікавага. У па- чатку канцэрта праслухала сімфа- нічнае соіта абыдзін на савес- тага Г. Вагнера. Гэты таво не но- вы, ён абрабаваны ўжо на раз- настайнай аўдыторыі. Апроч Бе- ларусі, соіта Г. Вагнера выкана- лася ў адкрытых канцэртах на Украіне, у Народнай Рэспубліцы Болгарыі. Над разучаваннем гэта- га твора з аркестрам працаваў В. Дуброўскі, пад яго кіраўніц- твам соіта раней і выканалася.

На гэты раз ён дырыжыраваў М. Нерсисян. Гэраб сказаць, што твор ад гэтага многае зрабіў: з'явіліся ў абыдзін зрабіліся цы- чыміны фарбы партытуры, нібы тавосці паднялі музыкантаў ар- кестра.

Той, хто ўпершыню слу- хаў у гэты вечар сімфанічны соіта, наўрад ці здолеў на вяр- сці ацаніць яе. Соіта была выка- нава яла, неамааанальна.

Праўда, калі было аб'яўлена аб чарговым нумары праграмы — Другім фартэп'янальным канцэр- та С. Пракоф'ева, у залу, ды і ў са- мых аркестры, адчуваўся ажы- ленне. На страду выйшаў лаў- рэат міжнародных конкурсаў пі- аніста Ул. Ашкеназі, які выканаў канцэрт С. Пракоф'ева — адзін з самых складаных твораў фартэ- п'янайнай музыкі. Выступленне пі- аніста прынесла слухачам сапраў- дыю асалоду. У выкананні кан- цэрта Пракоф'ева аркестр са- лавіў дастойным партнёрам са- ліста.

У гэты ж вечар была сыграна Сёма сімфонія Пракоф'ева. На- поўняеца адукаваннем сятла, ма- ладзі, нейкай абыдзін на савес- тага і энергія, сімфонія даўно заважала ў слухачоў вялікую па- пулярнасць.

На жаль, выкананне сімфоніі нашым аркестрам пад кіраўніц- твам М. Нерсисяна не цэлым за- даволяла слухачоў. У гэтым вы- кананні было шмат уразлівага, што ідзе не ад самага сэрца. Вельмі холадна і спакойна раска- заў нам дырыжор пра цудоўныя прымяненні маладосці, пра яе зах- пленне жыццём, пра романтич- ную мару. З «эпіхалагічнага» бо- ку выканання ў асноўным усё бы- ло на месцы, за выключэннем не- каторых аргэхаў гучання асобных груп інструментаў. Але агульны, бастрасны тон дырыжыравання М. Нерсисяна абыдзін на савес- тага сімфоніі, та і на ўсім кан- цэце. Хацелася б, каб у наступ- ных выступленнях гэтага дыры- жора было больш палымнасці і натхненнасці.

Праграмы першых двух канцэр- таў сезона парадвалаі выкана- ннем твораў савецкай, у тым ліку беларускай музыкі. Добра, што сезон іменна пачаўся паказам двух сімфанічных увар'ероў, якія надыду закончылі беларускімі кампазітарамі да з'езда. Аднак знявештва з наступнымі канцэр- тнымі праграмамі не выклікае вя- лікай радасці. У іх няма навінак беларускай музыкі. І гэты ў той час, калі кампазітары рэспублікі ў сувязі з падрыхтоўкай да першых нядзель з'езда стварылі цэлы рад но- вых сімфанічных твораў. Адсут- насць іх у рэпертуары Дзяржаў- нага сімфанічнага аркестра БССР нічым не можа быць апраўдана, яны павінны стаць дабыткам шы- рокай народнай масы.

А. РАКАВА.

ТАНАРОВАЕ ЗВАННЕ

З 1922 года існуе драматычны калектыў Палаца культуры го- ласных чыгуначнікаў імя Ул. І. Леніна. За гэты час праміс- коўскі паказалі дэсяткі спек- такляў па п'есах савесціх і за- межных драматургаў.

За дасягнуты поспехі ў раз- віцці самадзейнага тэатральнага мастацтва рашэннем БРК пра- фсаюза чыгуначнікаў драматыч- наму калектыву Палаца культу- ры імя Ул. І. Леніна прысвоена званне «Народны тэатр». Лепшыя самадзейныя арысты — пенсіяне- ры С. Каліноўскага і Ул. Юквечі,

работнік студыі тэлебачання Г. Мірзаян, вагаўшчык станцыі Гомель П. Праведны, слесар — вапарамонтнік завода Л. Фара- жнік — слесар электразавада Я. Нік- фарав, работнік Палаца культу- ры П. Пікоўскі ўдасцогны зан- я—артыст Народнага тэатра.

На вечары, прысвечаным гэтай падзеі, новы Народны тэатр па- казаў фрагменты са спектакляў «Два колеры» А. Зака і В. Ку- няцова, «Вера Харужая» Ус. Па- летыкі.

УЛ. ТАНАВА.

Першыя выпрабаванні

Дзве серыі фільма «Першыя выпрабаванні» калі выпусціла кінастудыя «Беларусьфільм», з'яўляюцца найбольш буй- ной і значнай працай нашых кінамаста- гістаў за апошні час. Таму рэдакцыя павіліла матэрыял даць больш пад- рэбнае крытычнае разгляд гэтага філь- ма.

З артыкулам літаратуразнаўца В. Ка- валенкі рэдакцыя павярнула назваміла кінарыжысёра Ф. Бондараву і народнага арыста БССР прафесара Д. Арлова. Кожны з іх выказаў свае думкі аб экра- нізацыі коласавскай трылогіі.

Рэдакцыя пагадзілася з асноўнымі думкамі і заўвагамі В. Каваленкі і Д. Арлова. Разам з тым, рэдакцыя лі- чыць, што нельга цалкам закрасліваць фільм як твор кінамастаства.

Мы лічым, што вопыт работы над фільмам многім навучыць работнікаў кіно, і беларускі кінамастаграфісты ў далейшым будучы з большай адназнас- цю, з большай вышаднасцю і мастацт- савым узровень на экране творы бе- ларускай літаратуры.

Калі некалькі год назад беларускія кі- намастаграфісты вы- рашылі паставіць фільм на аснове тры- логіі Я. Коласа «На рэстанях», гэта было сустрага з вялікай радасцю ўсім, хто любіць творчасць вы- датнага беларускага пісьменніка. Кому не хо- чаць убачыць любімых літа- ратурных герояў на экране!

І думалася, раз калектыў кінастудыі «Беларусьфільм» зацікавіўся такім псіхалагі- на-глыбокім і філасофска багатым творам, як тры- логія «На рэстанях», дзе праў- дліва і гістарычна даклад- на паказана жыццё бе- ларускай інтэлігенцыі ў дарэ- валюцыйны час, то, відаць, ён адчувае свае творчыя сілы і здолеў стварыць вы- сокамастакі кінафільм.

Для беларускіх кінаработ- нікаў праца над трылогіяй Я. Коласа магла стаць вы- датнай калібра рэалістычна- га майстэрства. Фільм, якія выпусціла кінастудыя «Беларусьфільм» у апошні гады, за невялікай выключ- чэннем, неглыбокія па змес- тах, з беднай праблематых. Вобразам, які правіла, бра- куе глыбокага сацыяльна-псіха- логічнага аналізу. Зварот да выдатных твораў беларускай літа- ратуры, здавалася, сведчыў, што работнікі кінастудыі імкнуцца ўзвысць сваю творчую пра- цю на ўзровень лепшых дасягненняў сучаснага кінамастаства.

А хіба не надзвычайна для беларускага кіно мець, нароўне, уласнае абыдзін? Экранізацыя класікі — адзін са шляхоў, якія ве- дзе да ажыццяўлення гэтай за- дачы. І вось на экраны выйшлі дзве серыі кінафільма. Ф. Бонда- рава ў рэжысёры на «Першыя вы- прабаванні» («Літаратура і ма- стацтва», 1960, 26 жніўня) відэ- вочна паспяхліва, ажно адра- зняў пасля выхаду на экран першай серыі напісаў, што ў ама- таву беларускага кіно «прыемны на- строй» з прычыны такой падзеі.

Прычым сказана было гэта на- столькі катаржычна, з такой не- апраўданай прэтызіяй гаварыць ад імя ўсіх глядачоў, што наво- дзіла на думку аб намерох рэ- дакцыі папярэдзіць супраць- леглую ацэнку кінафільма. Са- ладзі, на жаль, не выйшла. Праўда, творчая пазіцыя аўтара фільма выклікае жаданне спра- чацца з ім.

Трылогія «На рэстанях» піса- лася Народным паэтам доўгі час. Першае аповесць ў 1922 годзе, з аказанча трылогія праз тры- наццаць гадоў, незадоўга перад смерцю пісьменніка. У тры- логіі, адным з самых глыбокіх сваіх твораў, Я. Колас паказаў складаны і пакутлівы шлях бе- ларускай інтэлігенцыі ў народ, у рэвалюцыю. У цэнтры аўтарскага лабавання — малады настаўнік Лабановіч. Ён належыць да той часткі дэвалюцыйнай беларус- кай інтэлігенцыі, якая, згодна слоў народнага паэта, «абыма- кам шукала шляхоў, каб пазнаць карань рэчыв». Гошкў праўда жыцця даваліся герою Я. Коласа так цяжка, што ў хвіліны ад- чаю ён думае пра самагубства. Але, жыўчы разам з народам, пранікаючыся яго ітарэсамі, Ла- бановіч паступова знае, што высокі сэнс чалавечага існавання — у барацьбе за народнае шчасце.

Наступныя праца Лабанові- ча, яго ўзаемаадносіны з сялян- нымі, з прадстаўніцкай інтэліген- цыяй, з людзьмі перадавымі, а- ле ёсць і непавярнутыя мыс- лавы, абаякаваў да лёсу ролана- га; кожнае, страўны юнакі розум- над, жыццёвымі праблемамі; чы- стае, узніслага каханне да Ядві- сі — усё гэта раскрылае вельмі прыкрасна, духоўна глыбокі во- браза чалавека, на долю якога вы- пала мучае зрабіць для свайго на- рода. У аснове трылогіі ляжала сапраўдных момантаў з жыцця Я. Коласа.

Глядач быў бы ўдзячны работ- нікам кіно, калі б яны ўслед за Я. Коласам гістарычна праўдліва паказалі, як у жорсткіх выпра- баваннях мучыла беларуская на- родная інтэлігенцыя. Але многа падобнага няма ў кінафільме «Першыя выпрабаванні». Няма ні коласавскага сельскага настаўні- ка Лабановіча з яго складанымі і нялёгкімі потымкамі, ні яго спра- у. У фільме Лабановіч з'яўляецца другароднай асобай і, апрача прафесіянальнага знякту, нічым не нагадвае вобраза, створанага народным паэтам Беларусі.

Абаранчыцы пазіцыю аўтара фільма, рэжысёра Ф. Бондараву паспыхаў на права творацца паводку да класічнага твора, на спецыфіку кіно. Але ж ніхто такога права і не адбярэ ў ма- стака. Відэма, стваральнікі філь- ма зусім не абавязаны напірава- ца ўсім літаратурны арыгінал. У кіно свае, спецыфічныя сродкі адлюстравання. Акрамя таго, да- пушчаюцца новыя трактовкі воб- разаў, падкрэсліванне думкі пі- сьменніка, заставіненне надзёна- ных праблем. Абавязковым застаецца толькі следаванне духу творчасці пісьменніка. У аўтара фільма можа быць розны падыход да літаратурнай асновы карціны, аднак савесна кінамастаства заўсёды гаварылася ўзвышлімі і беражлівымі адносінамі да класі- чэскага твора.

Такіх жа поглядаў прытрымлі- ваецца Яўр. Гарылоў: «Я мяркую, што... «унутраны сюжэт», пазбаўлены знешніх пры- кемт руху, не толькі можа быць ажыццяўлены на экране, але мо- жа ўражаць глыбей, чым усякі лі- чы. Можна паставіць фільм пра Ваньку Жукава, дзе дзеянне ад- гэта барацьба з адным і тым жа і закочвалася толькі ў тым, што Ванька піша пісьмо. Трэба толькі знайсці ў гэтым пакоі той даклад- ный рад дэталі, які суправаджаў бы ўнутраны голас Ванькі ў нас пісання пісьма».

І далей: «Той, хто адводзіць кіно адну толькі матчынасць — знешняе дзеянне — прынямае гэ- тае мастацтва, зводзіць яго да ролі ўбогага рамесніцтва. Кіна- мастацтва валодае неабмежаванымі матчынасцямі і яму даступна выражэнне самых захаваных і

„СПРЭЧКІ“ З КЛАСІКАМ

В. КАВАЛЕНКА

най літаратуры, чым заслужыла павару і ў нашых, і ў заружбных глядачоў. Нельга выводзіць ге- роеў з кола тых жыццёвых ітар- саву, якія яны жылі ў літа- ратурным творы.

У літаратуры адзіным мастац- кім сродкам адлюстравання жы- цця з'яўляецца слова. У кінамаст- цтве выяўленчыя функцыі слова абмежаваны, там існуюць поруч са словамі іншыя сродкі выража- ння аўтарскай думкі. У гэтым і за- ключаецца спецыфіка кіно ў па- раўнанні з літаратурай. Успомнім, што кіно спачатку было зусім «нямае», абыдзінлася без слоў. Канкрэтна пры распаўсюду сфа- нарыя на аснове літаратурнага твора спецыфіка праўдліва- ца ў тым, каб слоўныя мастац- кія апісанні замянілі кінамаста- графічнымі малюнамі сродка- ми. А скарачэнні — яны непаварожныя ў сэнсарным варыянце твора — не павінны закрываць галоўнае, не павінны зужываць імя твора. В. Шклоў- скі адносна экранізацыі рама- на А. Талстога «Анна Карэніна» піша: «Трэба зразумець ідэалогію рамана, каб захаваш- ідэю ў паказе» («На вяршыні талстоўскіх раманаву», «Іскусства кіно», 1960, № 11). Але нашто, з якіх меркаванняў трэба абараніць «спецыфіку», якая вядзе да ска- зання ідэальнай сутнасці класічна- га твора?

Атрымліваецца даўня рач. Аў- тара фільма «Першыя выпраба- ванні» і рэжысёра Ф. Бондараву, прыкравіваючы спецыфіку кіно, самі не разумеюць яе сутнасці, прымаючы за спецыфіку нешта та- кое, што ў сучасным кінамаста- цтве не дапушчаецца.

У рэжысёра Ф. Бондаравы сказа- на: «Падзеі і вобразы, кампазі- цыйная будова ў ім (у кінафіль- ме «Першыя выпрабаванні» — В. К.) падначалены законам кіна- драматургіі, якія, як вядома, па- тэрбуючы актывнага дзеяння, дазваляюць актывнае сюжэт, ла- канічнае вытэраў. Вядома, тры- логія «На рэстанях» добры літа- ратурны твор (Ф. Бондарав ат- дзячае назав назаву яго «э- піхалагічнае жыццё беларускага народа ў дарэвалюцыйны час»). Аднак у ім ёсць расцятчаны дэ- талі, слабы сюжэт, а законы кіна- драматургіі, або інакш «спецыфі- ка», паварбуючы ажыццяўлення дзеяння, бо ші гэты цікава, калі герой замкнёны ў вёсцы і не паказвае носу з сваёй палескай вёскай. Яны гэты перадавы чала- век? Вынесі яго на прэтызію Ня- хай дамагае рэвалюцыйна-рам- падольшчыкам, праца якія неба- спешна і поўная неаказнасці. Гледачу розныя неаказнасці і во- стрыя моманты толькі падаваў Лабановіч паказаў Ядвісі ў на- гэтым усё скончылася? Мала! Ня- хай уступіць у фіктыўны шлюб з рэвалюцыйна-рам падольшчы- кам. Тут падкочыць ад зблў- леныя самы вытрыманы глядач. Ядвісі таксама паказала Лабано- віч. Няхай яна зра- дзіць каханаму, выйдзе за до- за другога, а пасля зноў прыза- веда, што кажа Лабановіч. Вось гэта будзе па сучаснаму! Скажыце, што ў фільме няма Я. Коласа? Такай бяды, затое ёсць «спецы- фіка».

Рэжысёр і сцэнарысты ўсё аб- ралі для таго, каб накруціць сла- вуты «кінамастаграфічны сюжэт», стварыць знешнюю лінію ура- жалнага і вострых падзей. А раз у трылогіі «На рэстанях» такіх падзей няма, іх дэвалюцыя вы- дуляецца, бяручы рэспт «займа- ласць» каханаму, выйдзе за до- за другога, а пасля зноў прыза- веда, што кажа Лабановіч. Вось гэта будзе па сучаснаму! Скажыце, што ў фільме няма Я. Коласа? Такай бяды, затое ёсць «спецы- фіка».

Такім чынам, сапраўднае маста- цтва класічнага твора было пры- несена ў ахвяру спрашчэнням ухваленням ад «законах кінадра- матургіі». У сувязі з гэтым варта нагадаць такі выпадак. Песю А. Чэхава «Ваню» пасля першай паставы не ўсе зразумелі. Праз некалькі дзён да пісьме- нніка завіўся модны ў той час драматург, натрыраваны ў ста- рэжні «сцэнічны» канфілікта, і папярэдаў зрабіць п'есу больш «тэатральнай». Сапраўды, у іна- вое засталіся пераважылі многія «выжывальныя» канфілікты. На- прыклад, суперніцы не лаюцца, не «змагваюцца» за Іванова. Але А. Чэхаў, вядома, не згадзіўся на рамесніцкую перапрацоўку сваёй п'есы. Нам здаецца, аўта- ры фільма «Першыя выпрабава- нні» парабілі з творам Я. Коласа нешта падобнае.

У дадатка можна прывесці мно- ства выказванняў вядомых дзея- чоў савецкага кінамастаства су- часнага разумення спецыфікі кіно знешняй займальнасці, які не- гэта такога, што пазіць да ка- рных змен літаратурнай асновы. В. Шклоўскі, які многа працаваў над раманам Л. Талстога, пі- ша: «Шкода будзе, калі мы бу- дзем адносіцца да Талстога так, што гэта, маўляў, літаратура, а мы зробім другое, таму што ў нас ёсць другая спецыфіка. Спецыфіка — гэта другі спосаб паказваць тое ж самае, а не абме- жаванне адлюстравання... Бара- баша за пераадоленне спецыфі- кі — гэта барацьба за новыя формы кінамастаграфічнага мастацтва» («На вяршыні талстоўскіх рама- наў», «Іскусства кіно», 1960, № 11).

Такіх жа поглядаў прытрымлі- ваецца Яўр. Гарылоў: «Я мяркую, што... «унутраны сюжэт», пазбаўлены знешніх пры- кемт руху, не толькі можа быць ажыццяўлены на экране, але мо- жа ўражаць глыбей, чым усякі лі- чы. Можна паставіць фільм пра Ваньку Жукава, дзе дзеянне ад- гэта барацьба з адным і тым жа і закочвалася толькі ў тым, што Ванька піша пісьмо. Трэба толькі знайсці ў гэтым пакоі той даклад- ный рад дэталі, які суправаджаў бы ўнутраны голас Ванькі ў нас пісання пісьма».

І далей: «Той, хто адводзіць кіно адну толькі матчынасць — знешняе дзеянне — прынямае гэ- тае мастацтва, зводзіць яго да ролі ўбогага рамесніцтва. Кіна- мастацтва валодае неабмежаванымі матчынасцямі і яму даступна выражэнне самых захаваных і

складаных рухаў, паваротаў, здавалася б, знешняй актывнасці («Работа над кінамастэра», «Іс- кусства кіно», 1960, № 11).

Свой фільм, створаны на асно- ве трылогіі Я. Коласа, аўтары не назвалі экранізацыяй, хоць яны «узлілі на сабе, — калі ве- рыць Ф. Бондараву, — складу- ную задачу ўвасобіць на экране ідэю і вобразы твора». Паста- ванаю такой задачы значна не што іншае як экранізацыя. Але не будзем прыдзірлівымі. Паглядзім на гэты фільм як на кінатвор, паставлены «па маты- вах» трылогіі Я. Коласа, калі гэтага жадаюць тыя, хто лічыць яго бясспрычным мастацкім дася- гненнем. Апраўду ўнікае пытанне, які можна ашукваць у кінафільме «Першыя выпрабаванні» коласав- ская матыва, калі ў ім не заха- вана без змен і адна сюжэтная лінія, назав з ліку галоўных ідэ- альных, рэжысёр і сцэнарысты спа- дзяваліся, што падазглядава «па матывах» зменшаны іх віну перад Я. Коласам. Аднак гэта іх не ратуе. «Па матывах трылогіі

сцэны, што супярэчыць духу твор- часці Я. Коласа. Тут і раскошы- баль у пана Скірмунта, і вельмі намічны, а таму заметны шпкі, не- калькі забойстваў, пагоня на ло- ды, ёсць назав галоўныя і ад- адукаваны разбойнік, які адбярэ грошы ў багатага пана — якраз усё тое, чым так багаты штама- лаваныя фільмы, якіх было ўжо на- мала на нашых экранах. Най- больш незадавальняе становішча аўтара фільма ў другой серыі. Пачаўшы фільм з таго, што кон- чылася трылогія, яны прымушаны ў канцы поўнаасцю перайсці на забавныя відмукі, каб як-небудзь заўладдаць увагай глядача.

Вось Лабановіч (па задуме Я. Коласа — мужнік сын, які можа стаць па народным груш- це) танцуе, быццам свецкі дэндзі, на балі ў пана Скірмунта, вядзе тонкія і прыменныя размовы з да- чкай гаспадары. Выходзіць, сіплы аясковы настаўнік быў прыблж- ным да пінскага двара, з ім заігры- вавы Лабановіч. Больш таго, Лабано- віч у фільме спадзяецца, што па- ны ўступіць сялянсам зямлю. Гле- дачы, што супярэчыць духу твор- часці Я. Коласа. Тут і раскошы- баль у пана Скірмунта, і вельмі намічны, а таму заметны шпкі, не- калькі забойстваў, пагоня на ло- ды, ёсць назав галоўныя і ад- адукаваны разбойнік, які адбярэ грошы ў багатага пана — якраз усё тое, чым так багаты штама- лаваныя фільмы, якіх было ўжо на- мала на нашых экранах. Най- больш незадавальняе становішча аўтара фільма ў другой серыі. Пачаўшы фільм з таго, што кон- чылася трылогія, яны прымушаны ў канцы поўнаасцю перайсці на забавныя відмукі, каб як-небудзь заўладдаць увагай глядача.

Вось Лабановіч (па задуме Я. Коласа — мужнік сын, які можа стаць па народным груш- це) танцуе, быццам свецкі дэндзі, на балі ў пана Скірмунта, вядзе тонкія і прыменныя размовы з да- чкай гаспадары. Выходзіць, сіплы аясковы настаўнік быў прыблж- ным да пінскага двара, з ім заігры- вавы Лабановіч. Больш таго, Лабано- віч у фільме спадзяецца, што па- ны ўступіць сялянсам зямлю. Гле- дачы, што супярэчыць духу твор- часці Я. Коласа. Тут і раскошы- баль у пана Скірмунта, і вельмі намічны, а таму заметны шпкі, не- калькі забойстваў, пагоня на ло- ды, ёсць назав галоўныя і ад- адукаваны разбойнік, які адбярэ грошы ў багатага пана — якраз усё тое, чым так багаты штама- лаваныя фільмы, якіх было ўжо на- мала на нашых экранах. Най- больш незадавальняе становішча аўтара фільма ў другой серыі. Пачаўшы фільм з таго, што кон- чылася трылогія, яны прымушаны ў канцы поўнаасцю перайсці на забавныя відмукі, каб як-небудзь заўладдаць увагай глядача.

Кадр з фільма «Першыя выпрабаванні».

Я. Коласа» абавязкова азначае «па Коласу».

Надыду на экраны ішлі філь- мы, створаныя па матывах тва- раў М. Горькага, Д. Маміна-Сібра- ка, Л. Талстога. Аднак у гледачо- не ўзнікла сумнення, што яны бачылі героў ўвраз гэтых пісь- меннікаў, хоць героі кінафільмаў не заўсёды мелі поўнае падоб- ства з героямі літаратурнымі. Там былі ідэі, стыль, мова М. Горькага, Д. Маміна-Сібрака і Л. Тал- стога. А фільм «Першыя выпра- баванні», наколькі мы можам меркаваць, стварае бясспрэчлівы выпадак. Бадай што, нельга назваць ні аднаго савецкага філь- ма, у якім бы так адвольна пе- раглядаўся і падняўся класіч- ный твор. У фільме створана но- вая сюжэтная, уведзены новыя асобы, пераказаны, якія і не сніліся Я. Коласу, а галоўны героі ў кінафільме маюць іншы жыццёвы лёс. У выніку мяняецца змест твора, яго праблематых. І ад Коласа застаецца ўсёго толькі тое, што захаваны пррызнаны галоўны героў і некаторыя сю- жэжныя сітуацыі, якія найчасцей маюць зусім іншы сэнс з прычы- ны таго, што яны выраваны з агульнай эмацыянальнай атмас- феры коласавскага твора. Героі фільма настолькі далёкія ад Ко- ласа, што вядуць бадай найбольш выразна адукавацца там, дзе аў- тара набліжаўся да тэксту трылогіі. Напрыклад, няважкія зразумець Лабановіч у трылогіі, калі ён, доўга б'ючыся над за- гадкамі жыцця, паравуе сваё ста- новішча з лёсам мук, якія мінюцца над клыкам каўчу- ка. Але калі ў фільме гэта га- ворыць чалавек, блізік да рэ- валюцыйнага,

ПРЫНЦЫ ПІАВАСЦЮ АХВЯРАВАЦЬ НЕЛЬГА

(Заканчэнне. Пачатак на 3-й стар.)

Пісьмё рэзінэі наогул цяжка. Калі ў вядзім даследаванні можа пра тую ці іншую кнігу Івана Іванавіча, затым паведаваць, што асправае ў погляд Івана Іванавіча Іван Нікіфаравіч, і ўжо затым, не без уплыву думак, выказаць Іванам Пятровічам, паспрабаваць занадта пазнаць, то ў рэзінэі трэба адрозніць і ўпершыню выказаць свае думкі. Яшчэ цяжэй пісаць кароткія рэзінэі. Тут варта пагадзіцца пра форму кароткай рэзінэі. Мне здаецца, што няўдана некаторых рэзінэі, надрукаваных у «Беларусі», глумачыцца тым, што аўтары іх не знайшлі для сваіх думак адпаведнай формы. Некаторыя матэрыялы нагадваюць мініяцюрыя манатграфіі, а гэта і наогул для рэзінэі і, тым больш, для кароткай, прашапакавана. Тут трэба ўмець спалучыць канкрэтнае размова з шырокай абгульняльнай, умець даць уключэнне чытачу пра тое, знойшч месца для сваіх вывадаў. Іншыя жакучы, трэба адбіраць галоўнае. Калі гутарка ідзе пра ўдзельні, такіх паказанні іх кантрасна, калі пра недахопы дзюў такі, — выбраць найбольш характэрныя.

Недахопам рэзінэі А. Сямёнавіча на кнігу Ю. Пішчова «Беларуская саважыя проза» (20-я, пачатак 30-х гадоў) (№ 1, 1961) я лічу тое, што яна нагадвае мініяцюрыю манатграфію пра вялікую манатграфію. Атрымліваецца такое ўражанне, што рэзінэнт глядзіць на кнігу з адваротнага боку бінокуляр — прадмет не набліжаецца, а аддаляецца.

Ніхто не папрабаваў, каб аўтары ў кароткіх рэзінэіх развілі арыгінальныя канцэпцыі і рабілі літаратурна-навуковыя акцыі. Але рэзінэнт абавязаны мець выразнае ўраўненне пра тое, каб не хваліць тое, што трэба крытыкаваць, і не захапляцца тым, што аўтары не ўдалося. Выпадаючыя заўвагі, адсутнасць адзістата стаўлення да твора, супярэчлівае ацэнкі, пераходзілі ў А. Шаўня павесі прычыноўную размову пра апошніх Р. Сабаленку «Каралічкі» ў рэзінэі «Біяграфія пакалення» (№ 2, 1961). Рэзінэнт адрознівае насяродкае чытача тым, што штучна супрацьстаўляе новую апошнюю пісьменніка яго папярэдніку твору «Юнацтва ў дарозе»: «Калі ў папярэдніх творах Р. Сабаленкі можна было заўважыць і расцягнутасць, і квалітэц сюжэта, абцяжаранага непатрэбнымі падрабязнасцямі этнаграфічнага парадку, дык у новай апавесці кідаецца ў вочы стройнасць пабудовы, апраўданасць дэталей, якія падпарадкаваны раскрыццю задумы, характараў герояў». Жакучы, што пра густы не спрачаюцца. Але гэта жакчэ тры выгляд, калі трэба спрачацца ў ім высвятлення ісціны. Неўданома, навошта так дэкарацыяна адымаўліх вартасці апавесці «Юнацтва ў дарозе», якая прынесла Р. Сабаленку іммі самабытнага праявіла. Пагаварыўшы ў пачатку пра «стройнасць пабудовы» апавесці, А. Шаўня пад камен рэзінэі пільна нешта асудзіла: «... ёсць недабрыкі ў кампазіцыі твора». Не пераканае нас неадзінадушнае аргументаў аўтар рэзінэі і тады, калі пачынае гаварыць пра мову апавесці. Ён, на-

прыклад, даволі пашыранае ў літаратуры слова «ушчунуць» адысці да дыялектага.

Далей рэзінэнт папракае аўтара за тое, што ён злоўжывае словамі «ушчункава», «старшаван», «выжывава». Цяжка зразумець, ці рэзінэнт наогул адымаўліх тасе прызрае па сэнсу слова, як «старшаван», або тасе каларытнае як «ушчункава», ці ён лічыць, што іх можна ўжываць у творы, але ў пільнай прапорцыі? Што адысці, слова «выжывава», то яго наогул не існуе, і Р. Сабаленка нафрэдзі і яго ўжывае. Есць слова «выжывава» — выжываваць.

А. Шаўня ў мінулым і ў гэтым годзе даволі актыўна выступіў з рэзінэімі ў «Беларусі». Есць скарод іх больш і менш удалы. Хоцаша папраць, каб ён больш прадумаў свае ацэнкі, пісаў пра тры з большым хваляваннем і ўнікаў рэзінэічэскіх штампаму. У яго рэзінэі «Песні неспакойнага юнацтва» (№ 9, 1960) на зборнік вершаў К. Ціхірэ «Такія сэрцы ў нас» мы зноў сустракаемся з выпадак, калі рэзінэнт адымаўліх тое, што толькі што сфармаваў. «Прайда, у зборніку ёсць вершы слабыя». І літаральна павяб: «Але ў кніжцы няма ні воляга твора неадпрацаванага, невыразнага».

Я лічу, што можна было б цікавей напісаць пра альбом «Яныя Купала. Жыццё і творчасць», чым гэта зроблена ў рэзінэі Ю. Пішчова (№ 4, 1960). Гутарка ідзе пра спецыфічнае выданне. Перад складальнікам яго ўнікалі немагчымае адысці — адысці рэзінэічэскіх адысці іх, напісанне тэксту, удакладненне дат. Нарэшце, трэба было пагаварыць і пра паліграфічную якасць выдання.

Недахоп, пра які гаварылася вышэй, — адсутнасць засяроджанаасці на глагоўным, — уласцівы і для рэзінэі В. Васільева па першую кнігу В. Быкава «Журавіныя крыжы» (№ 8, 1960).

Асобныя рэзінэічэскія б рабіць лепшае ўражанне, калі б іны былі больш старанна апрацаваны. Часам нудналія фраза, непатрэбнае швэрджанне або нягарабны зварот падымаюць давер'е да аўтара рэзінэі, і нават тое слухнае і правільнае, што ён гаворыць, пакідае меншае ўражанне. Вось, напрыклад, І. Пішчанка ў рэзінэі на зборнік вершаў «Беларуская рабіна» Эдзі Агняцкей (№ 11, 1960) хоча пахваліць пазнае, што яна ўмее адной рыскай, адной дэталлю перадаць галоўнае ў вобразе, умее самабытна і павольна выказаць думку. Пасля гэта ідзе чытаць, якая дазваляе ўсумніцца ў добрым густе крытыка.

Стаім шчаслівыя з табой І додар п'ем ласю і траў. О, недарма на полі бою Ты радасць нашу адстаў.

У зборніку павесіх сапраўды ёсць добрыя вершы, тут жа рэзінэнт спрабавае выказаць за арыгінальнасць вершы рэзінэічэскіх і літаратурных. Гэты жакчэ крывік у рэзінэі на кнігу Я. Брыля «Мой родны кут» (№ 5, 1960) піша, што «аўтар ніколі не гоціцца за знешняй, вонкавай прыгажосцю фразы». Зразумела, дрэзна, калі фармальнае аграбжанне прыкрасае сэнсаву пустаў і бізмасцінаасці фразы, але навошта наогул

адымаўліх знешнюю арганізацыю фразы. Для чаго ж тады мы гаворым пра рытм, меладыйнасць, гукапіс фразы і іншыя падобныя рэчы? Далей рэзінэнт даволі безапекліва сфармаваў, што адметнай рысай прозы Я. Брыля з'яўляецца тое, што ў яго «сказы кароткія, асыя і прастыя». Што сказі асыя і прастыя — гэта, зразумела, добра. А як трэба адымаўліх творы пісьменніка, які піша не кароткімі сказамі? Наогул, ці бываюць пісьменнікі, якія наўмысна, прышчыпова пішуць кароткімі сказаімі, ці могуць яны сядома стаіць перад сабой такоў задачу? Відаць, і сам рэзінэнт не прытрымліваецца такоў думкі, бо ў наступным абзацы ён прыводзіць сказ з кнігі Я. Брыля, якія нікіг нельга называць кароткімі.

Гаворачы пра нарыс «Сэрца камуніста», «Партрэт старошчага таварыша», І. Пішчанка піша: «У даным выпадку пісьменніку да фантазіі прыбываць не трэба было: біяграфія яго герояў, непахісных старых бальшавікоў-камуністаў Паўла Арсеньевіча Жалезнікава і Рафаіла Іванавіча Спаржана цікава і паучальна». Нам здаецца надварот: чым больш цікава біяграфія героя, тым больш прастор дае яна для мастацкай фантазіі. Я. Брыль пісаў не анкету, а жывыя партрэты людзей. Кожны, хто чытаў гэтыя нарысы, скажа, што ў іх многа пісьменнічэскага роздуму, асацыяцый, абгульняльнасці і дзірччых адступленняў. Відавочна, І. Пішчанка лічыць, што ў нарысе няма месца ўсёму гэтаму.

Тры спрэчныя швэрджанні ў адной кароткай рэзінэічэскай — гэта малавата.

«Аб тым, як дзеці гадуюць зайчанят, можна прачытаць, дзець не ў кожнай дзіцячай кніжцы», — піша М. Ціханчук у рэзінэі на зборнік аповесцяў П. Кавалёва (№ 7, 1960). Нават ведаючы, ад існавання ў літаратуры гіпербал, рэзінэнт нельга паверыць. Для чаго гэта ён прыдумаву? Каб паказаць, якія дзеці і дзеці і цікава расказвае пра зайчанят рэзінэічэскае? На іх інашэ — ці мастацка пра гэта напісана ў творы.

Асабліва адымаўліх адсутнасці належаюча рэдагавання ў рэзінэі І. Скапсара на зборнік твораў А. Русака «Толькі з табой» (№ 8, 1960). З гэтай рэзінэі мы ведаем, што яшчэ перад вайною песня «Быўліе здаровае» «паклала пачатак творчэсці зольна пазта». Затым ідзе ўдакладненне, што А. Русак пачаў пісаць у 1932 годзе. Чытаем яшчэ адну фразу: «У жыццё, які ў пазію, Адам Русак уступае з шэраў ідзе тое, што ён пракадае «смаля, пільна дарогі новыя». Далей І. Скапсара піша: «Яго пазычаннае слова трывала замапоўваецца ў песні, абсцэжжымае, адымаўліх арыгінальнасць задумы, сілай пачуцця». Неўданома, як можна ўгадніць паміж сабою гэтыя несумяшчальныя ацэнкі.

Часопіс «Беларусь» карыстаецца ўвагай у чытачоў. Трэба дамагчыся, каб і аддзел бібліяграфіі быў таксама варты іх увагі. Шлях да гэтага — у павышэнні патрабавальнасці, у пошуках новых форм, у большай прышчыповасці пры ацэнцы твораў.

Рыгор ШКРАБА.

Раней канцэртны сезон у Мінску па традыцыі пачынаў адін права ўдасціся і дзяржаўныя народныя аркестры БССР. 4 і 5 кастрычніа вядучы музычны калектыв Беларусі ўпершыню праграмай дэкаду тэатральнага і музычнага мастацтва, прысвечаную ХХІІ з'езду нашай партыі. У канцэрце выступіла тансма Акадэмічная харавая капэла БССР, заслужаныя артысты РСФСР Астур Эйзен пад адымагаваннем аркестра выканаў ары і опер і песні савецкіх кампазітараў. Гледачы цэпла аталі папулярнага савецкага спевака і таленавіта калектыву беларускіх музыкантаў.

Фота Ул. КРУКА.

ЗАТРА — 12 ГАДАВІНА З ДНЯ АБВЯШЧЭННЯ ГЕРМАНСКОЙ ДЭМАКРАТЫЧНАЙ РЭСПУБЛІКІ

ХТО ЗДОЛЕЕ

вызначыць моц і трываласць тых ніяў, якія звязваюць індывідуальнае быццё сучаснага чалавека з адзігненым, бесцясным, па выразу Маякоўскага, лаянцым «палітыка», з усім, што адымаўліхца, выпявае, асыяцыйна ў слых на нашай, аперэзай маладзямі, мілай Зямлі?

Вось і зараз, калі Савецкі ўрад раўнаважы і неадзінадушна абасцэжжэ на ўсёе свет аб сваёй гатоўнасці адысці мірны дагавор з Германіяй, каб пагасіць такім чынам небяспечнае галавешкі мінулай вайны, мы захацелас падзяліцца некаторымі ўражанымі ад сваёй Германіі, ад той Германіі, якую я бачыў на працягу некалькіх па-савецкіх гадаў. Яна неспадзявана ўвайшла ў мае жыццё, і для мяне, як і для кожнага савецкага чалавека, не ўсё роўна, якую яна будзе ў далейшым: мірнай дэмакратычнай дзяржавай альбо ачагом новых войнаў, новых спусташальных катастроф.

...У ВОСЕНЬ сарак першага года, на жакіх дарогах адысці на Украіне, кіраўнік нашага дывізіянага аркестра збегіў свае трыбы. Хлопец ён быў харошы, смеілі, і разважаў ён, відаць, вельмі проста: хаму яны зараз патрэбны, гэтыя трыбы, што іх усючы, калі столькі загінуты добрых таварышаў! І столькі яшчэ загінэ! Алякс палкоўнік, камандзір дывізіі, усючы пры інструментах і ў адной невялікай асцы па пад Белардаам выклікаў да сбе камельмакста: «Што ж, дарэгі таварышы, паверылі, быццам і музыка нам не спатрэбіцца? Не, яны яшчэ будзе вельмі патрэбна, калі мы ўвоўбем у Берлін...» Наўдальны музыкант стаў баяным разведчыкам. У ноч на Першае мая сарак другога года ён загінут пад станцыяй Прохараўка, і мы яго пахавалі ў савіцкай каліа школы, і над свежай магілай прагучаў развітанні салот з адзінацціх салдацкіх вытокаў.

Першае мая сарак пятага года я сустракаў у краю Одэра, калі што на паўночны захад Берліна. Шчасце выны, першамайскага свята і блізкай, на паўпераходу, доўгачаканай перамогі зліліся ў адно пачуццё, якому зараз і назвы не адыскаеш. За пільна-

савянае час. Савецкія людзі паказаны прымітывнымі, запалоханымі, няўстойлівым і ізалягеным адысці. І такая кніга, абрэзаша Цвойдрак, вышліла ў той час, калі рускіх дасягнулі небаўліх пспеху ў асцэжжэ космасу, сфатграфавалі адваротны бок Месяца. Зразумела, што сваім творам Баўэр хацеў выклікаць у заходнегерманскага чытача рэзінэічэскае настроі, даказаць яму, што ён і надалей застаецца «звышчалавекам», належыць да пануючых расы, што ў чарговай сусветнай бойні яму лёгка ўдасца перамагчы «недалёкіх» савецкіх людзей, якія, калі верыць раману, сімпацызуюць ушаканую Фэрэлю і варажы ставіцца да камуністычнага рэжыму. Што і кажаць, няўдзіначную мэтэ паставіў перад сабой фашысцкі недабраткі.

На жаль, адначэна Цвойдрак, пасквілі Баўэра быў надрукаваным у ФРГ паўмільённым тиражом, двохіх паказваўся па тэлебачанні. І самае страшнае, што раман «Вось як далёка хваляецца ногі» не з'яўляецца выключэннем. Цвойдрак сфармаваў, што «такія літаратура шырока распаўсюджана ў ФРГ».

Літаратуры штомесячнік Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі зрабіў карыснае справу, даўшы рашучы адпор аднаму з адымаўліх прадважэнных пісак.

А. РАСОЛЬСКІ.

Апавесці «Час выпрабавання» выдываюць кінастудыі «Дэфэ» адымаўліх у нашы дні ў Федэратыўнай Рэспубліцы Германіі.

Німецка-савецкі фільм «Піль дзілі, піль наць», прысвечан падзігу савецкіх войнаў, выратаваўшых скарбы Дрэздэнскай пераці.

Аб выкрывіцці злачынстваў падпальшчыкаў вайны расказваюць кінакартаны «Аперация», «Тэатонскі меч», «Волпусу на Зільбе» і «Гэта не павіна паўтарыцца».

Р. ЗАЙЦАУ.

МАЯ ГЕРМАНІЯ

чыма быў чатыры ваенныя галы: Сталіград, дыяроўскія пераправы, разбураны ўшчэнт гарадок на Валыні і незбыўны наліпс на адной сцяне: «Не я, дык другія хлопцы» прабываю да Берліна. І вось мы пад самым Берлінам. Малыя палкоўнікі расказывае як аб нечым неавергадным, такім, што можа прысціцца хіба толькі ў самым здысочным снэ: — Уявіце сабе, чатыры галы адно і рабіў, што накручуваў снайперы: чаму так мала фашыстаў забілі? Забавна, да самых касей снайперы ад нявыявіці. І вось вы-

ікасі і па-новаму яго прааналізавалі. Летам сарак восьмага года ў нямецкім партыям горадзе Рацонце я сустракаў пародак «Юрыя Крыма» — ён вёз чукра для нямецкіх дзяцей. Я ведаў Крымава да вайны — таленавітага пісьменніка, вельмі цікавага чалавека. Ён загінут у самым пачатку вайны, і ўкраінская калгасніца захавава залатыя крывёе апошнія пісьмы Юрыя Крымава да жонкі, да таварышаў. Смутак і жаль сціскалі горла, калі я глядзю на пародак, і вельмі хацелас яму сказаць: «Падміжэ сюды! Табе не мейка».

І быў ішчэ адзін пародак — «Роза Люксембург». Восной сарак тры года ён адысці нас, пад Сталіград, ад Сызрані ў Савітаў. Было штосці сімвалічнае ў тым, што пародак насіў імя выдатнай нямецкай рэвалюцыянеркі, чыю памыць мы штогод ушаканвалі ў нашых, дыяер такіх не дасягальна далёкіх школах і пільнерскіх атрадах. Узімку сарак сёмага я адыскаў у Берліне месца, дзе была забіта Люксембург: малельнік мастацка над рэчышчам не дзе паміж Ландзюрскай і Цюо. На парнічы мося ісеў выратаваныя круг «для тапельцаў». Пастэ Робэртс гаварыў мне, што гэты круг ісеў і галы, калі кантрэвалюцыяныя афіцеры Дарамі прыкладвалі забіваць маленючку, кволюю жанчыну, «кашу Розу»... Даручы, аб самім Эрнху Вайнерце. Ці мо я ў трышчатым, кроцачы па вуліцах Магілёва разам з савецкімі камуністамі і распаўсюдчы з ім песню Чырвонага Веліката, падумаваў аб тым, што прама сямнашчэй год сустрачэся ў разбураным вайною Берліне з аўтарам гэтай баявой песні нямецкага пралетарыату?..

І ЯШЧЭ АДЗІН запіс, зроблены ў канцы сарак восьмага года.

«Нядаўна ў Цюрынгіі, на буйнейшым металургічным заводзе «Максімільян-Хіотэ», адкрыліся адлікі тэатр для рабочых. Я быў у ім, калі там ішоў «Вушны хор» Малера ў паставоў студэнтаў Веймарскага тэатральнага Інстытута.

Дзесяцьсот глядачоў, частка якіх прышліла прама з цэхаў, у спешкоках і рабочых блузах, уважліва сачылі за хітраспалчэннямі старой французскай камедыі. Незвычайнае ўражанне рабіў тут, на заводскай сцэне, манерны, чупурны свет сямнаццатага стагоддзя — узбітыя буклі, напудраныя паркі, цяжкая, марудная грацыя старадаўніх танцаў.

На другі дзень я глядзю канцэрт заводскай самалейнасці. У ім удзельнічала каля ста чалавек — вальсцоўкі, ліцейшчыкі, электрыкі, слесары. Адзін за другім выходзілі заводскія акцёры ў ролях фальшывага метычка, прахлі, хаваючыся гаворыць Эрнэ Рэі, і трохі счакінуў, дадэка: «Нядаўна тут пабывалі амерыканцы. Тры чалавек. Вывучае, жакучы, баі за Олэр. Адзін з іх новым домам ішчэвалі і ўсё чамусьці палачкай у руны тораў. Вось, жакча, і цугла не горшая, і муроўка неадзіна, а не вытрывалі, абаваліся... І наогул, гаворыць, нічога яшчэ не вядома... Атамная бомба і ўсё такое»...

Зусім нядаўна каля аскі Трэмплі пачала працаваць новая шахта, якая дае буйны агул для жыхароў раёна. «Мы будзем расці, у нас перспектывы», — сказаў адзін з шахцёрў, маладзі хлопцэ з абшчом і карбіднай лямпай ў руках. У Мюнхенберзе я ведаў лабараторыю прафесара Апельта: ён вывостіць новыя, вірусэстойкая татуні, бульбы. Кіраўнік маленькага лягечнага тэатра, які раз'ядае па вёсках, доўга распываў пра Сяргея Абразава...

На адной з вышніх Зеелаа стаіць помнік савецкаму воіну. Унізе акружаныя з усіх бакоў буйнай кветкаю «яблыня», — брацкія магілы. Недазе палізу лагравале стаціградскі трактар. Цёхкаўшы, шчофачы саваў і, нібыта забудзіўшыся ў пахучым бэзе, натужна і жаласліва пераключаліся паравікі.

На Зеелаўскіх вышынях — вясна...

МЯНЕ ЗАУСЕДЫ хвалявала сваеабавіла «сюжэтнасць» жыцця: яно ўмее вяртаць перабытае, але вяртаць у новай, а б сказаў, у вышэйшай

рашчымнай лініі, ліцейшчык Аххім Керль зяртаўся да сваіх далёкіх сяброў: рабочых Людвігсхафена, ці ішчэ на нашым заводзе балычца альбо пільнічкі? Хто кляпоціцца аб нашым заводзе? Хто кляпоціцца ў гэты год за рабочых Людвігсхафена, — домечнае з «Максімільян-Хіотэ» было вачка тут, на граніцы з Баварыяй, гучна, па ўсё мом, расказвае аб пспехах свайго завода...

Тэатр на заводзе — з'ява ў новай Германіі такая ж небылая, як універсітэты для рабочых, як яначэрныя школы для сялян. На працягу годадзю мастацтва нялежала прыўсваенная касе. Не тое, што Малер, — творы выдатнейшых нямецкіх пастаў і музыкантаў, гордасці і слава Германіі, не даходзілі да народа. Просты чалавек задавальняўся сургатамі культуры, і ў кінатэатры можна яшчэ пачуць такое: «Вам што — сур'юную літаратуру альбо раман?»

Раман — гэта сваеабавілы псеўданім кнігі-прапазы, кнігі-манюжы: «О, сарак трыста д'яблаў!» — усклікнуў Роберт Скольд, празваны пурпурным ваяком, убачыўшы на ўваходзім барова-залатістую вілу Альберціны... У бібліятэках яны стаіць, строга размеркаваныя на «жанраў»: любовныя раман, дэзэртныя раман, раман-падарожжа. А над ім класікі: Гётэ, Шылер, Гельдэрліх. Яны нагадваюць генералаў у асцэжжы. Іх «шапачка» — толькі. «Гётэ і Шылер велькі Германія, якая прайшла праз універсітэты, а не велькі Германія, якая працуе шчэце, ады, а на сёмы чытае выключна біблію і катэхізіс», — так пісаў яшчэ Агароў.

Гуляючы па вуліцах Веймара, разглядаючы мясіцы, якія помнілі Гётэ, цяжка вызваліцца ад думкі, што зусім блізка, у якіхнебудзь пільні кінатэатрах ад гэтых цудоўных ліп, ад гэтых утульных, цячальных домікаў часоў кур'юрстаў, мог вырасіць канцэнтрыцыйны лагер Бухенвальд. Міжволі думаеш, што легенда аб «чымсьці» мастацтвае, аб «вечнай» пазіі, гвалтова адлучанай ад сапраўдных патрэб народа, стала сваеабавілым прыстакам для розных дробных душ, капітулянтаў, дэзерціраў духу, якія пры першым жа націску з боку фашызму палі ніц, ухіліліся «не заўважыць» Бухенвальда, а ў некаторых выпадках сталі актыўнымі праваднікам рэжыму. (У часе працы над гітлераўскімі бандытамі з кандыдатура Заскэнхаўзені мы асвабіла запамінаў адзін палсуціны, юрыст па спецыяльнасці, які на пытанне пракурора: «Ваша пасада ў лагэры?» суха і каротка адрапартаваў: «Кат»).

Тое, што я бачыў у «Максімільян-Хіотэ», мае называць глыбокі сэнс: прапоўны народ, які вырасціў будаваць жыццё на новых асновах, хоча і мастацтва бачыць новым, даступным і неабоходным, як любі, як паветра. Някая мастацтва дапаможа змагацца з цяжкасцямі — так гавораць на заводзе. Нават класіку тут разгладзіць з нейкай асвабілай непасрэднасцю. «Вушны хор» Вельмі карысна піса. На заводзе ішчэ няма сімулянтаў... Можна, вядома, усміхнуцца з гранічнай утылітарнасці палодных фармулёвак, але нельга не адычу за імі высокага напружання сіл калектыву: «Трэба спачатку жыццё пераўтварыць...» У 1949 годзе, у дні юбілея Гётэ, мы паставілі «Фауста», — гаворыць дырэктар завода. Заіраваў у будучыню, актывіст з «Максімільян-Хіотэ» бачыць не толькі сталь для мірнай гаспадаркі, а і Гётэ на заводскай сцэне, не толькі багаше матэрыяльнай культуры, а і багаше культуры духоўнай.

ПІШУ ГЭТЫЯ РАДКІ і чую крокі дружнічкі на вуліцах сямнашчяга Берліна. Яны абароняюць сваю дзяржаву, першую ў гісторыі Германіі дзяржаву рабочых і сялян. Яны глядзяць туды, за Брандэнбургскія вароты, і гавораць: трышчэ трэці не паўторыцца, фашызм не прайдзе!

З далёкай маёй маладосці вітаю таварышы, мірнага нямецкага пралетарата з аўтаматам на плычы.

Рыгор БЯРОЗКІН.

ГОЛАС СУПРАЦЬ РЭВАНШЫСЦКАЙ ЛІТАРАТУРЫ

У адным з апошніх вымуроў шотландскай «Ной» адылі літаратура, які з'яўляецца арыгінальным пісьменнікам Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі, змешчаны цікавы артыкул Гюнтера Цвойдрака пад загалоўкам «Другая літаратура». У свай час гэты вядомы крытык і публіцыст апублікаваў кнігу «Рэвалюцыя літаратуры», у якой даследуецца літаратурнае жыццё ў ФРГ. Новая праца Цвойдрака накіравана супраць прафашысцкіх тэндэнцый у заходнегерманскай літаратуры, у прыватнасці, супраць «рамана» Эдза Марціна Баўэра «Вось як далёка хваляецца ногі».

«Калі прыслухаешся да галасоў крытыкі, пачынае свой артыкул Цвойдрак, — пачынае сваю адысцю, што сучаснае заходнегерманскую літаратуру прадстаўляюць такія пісьменнікі, як Бель, Кепен, Носак, Андэрш, Вальсэр, Вейраух. Адынак тое, што пішуць некалькі дзесяткаў крытыкаў і рэдактараў, што чытаюць некалькі тысяч і нават дзесяткі тысяч людзей у Заходняй Германіі, з'яўляецца толькі маленькай часткай заходнегерманскай літаратуры, толькі маленькай часткай літаратурнага рынку і сфармаваўнай зашкаўленасці чытачоў. Побач з гэтай «фасаднай» літаратурай у апошнія гады ўзнікла другая літаратура, якая зусім зыходзіцца ў адысці прыроды і не калексіі». Гэтая літаратура становіцца ўсё больш атрысвай у ізалягеных адысціх, падтрымліваецца бонскімі ўладамі, прапагандаўца ў друку і кіно, на радыё і тэлебачанню, выдаецца вялікімі тиражамі ў таяных серыях.

Цвойдрак зазначае, што прадстаўнікі «другой літаратуры» не выступаюць так адкрыта, як, напрыклад, яўныя апалагеты нахызму Дэвігнер, Боймелбургу, Керн, Векер, Айзен. Наадварот, яны спрабуюць прыкрасіць гучнымі фразаімі аб гуманізме, усявышнім, заходнегерманскім «гаспадарчым цудзе», пусціць славу наконт памылка, дапушчэння Германіяй ў мінулым, наконт таго, што абсячэнявацца «вечныя

каштоўнасці» «хрысціянскага Захаду». Але, які піша Цвойдрак, за гэтай вонкавай мімікыяй лёгка разглядзець фашыскае нутра. «Многія з такіх аўтараў рэней маршывалі ў карычневых кашуліх і салдацкіх ботах, а цяпер надзелі чорную сутану».

Эдзф Марцін Баўэр цылер таксама выступае ў чорнай сутане і з крывым у руках. Ары Гітлеры ён быў адным з самых зацятых чалавеканавіснікаў. У 1942 г. Баўэр выдаў кнігу «Журавіныя крыжы» і ў гэтай кніжцы, дзе можна знайсці такое «філасофскае» апраўданне фашысцкіх злачынстваў: «Знайсці, калі яно праводзіцца ў карысць для жыцця, можа быць такім жа прыгожым, як самы прыгожы будынак. Яно яшчэ больш узнёслае, яшчэ больш поўнае ўражаннем і сваёй суровасцю выклікае ў нас павагу, якая ўнікае пры сутыкненні з кожнай узнёслай р